

ESAD BABAČIĆ

Mašino, znaš li svoju dužnost?

Cvetna košulja

Postepeno se privikavamo na svoje zablude. Ako nismo previše ambiciozni, možda ćemo uspeti da zadržimo dovoljnu meru optimizma da prkosimo tuzi koju godine talože na đonovima prolaznog vremena. Ova istina važi i za moje posete moru, koje su obojene zlatnom bojom neke posebne melanholije i zahvalnosti. Oni koji more doživljavaju kao nagradu, dar, a ne samo kao činjenicu, znaju o čemu govorim. Neki od nas shvate veličanstvenu plavetnilo tek kad potonu na dno, i u tome nema sramote.

„Tako ću biti dok sam živ“, uvek i svuda bi govorio, dok ga leto nije oborilo. „Sezona je tu, ona je tu, zove se Libi, dolazi iz Londona.“ Splitški reper TBF — The Beat Fleet — viču mi u slušalicama.

Sjajni su šaljivdžije, pronašli su savršenu mešavinu egzistencijalne gorčine i meda ljudske iluzije. Ovde sam na rezidenciji za pisce samo nekoliko dana, ali sam se već zaljubio u Split i njegove glatko ispolirane kalete — karakteristične uske ulice naših mediteranskih gradova — koje slavim vernim društvom svojih koraka.

Veliki hrvatski pesnik Tin Ujević trebalo je četiri decenije da prodre u agonizovanu i duboku poeziju ovog grada, mesta koje je inače smatrao teškim i iscrpljujućim. Izgleda da i mojih četrdeset godina ističe. Vratio sam se na mesto zločina, kako je Nikola Čelan, osnivač TBF-a, opisao svoj povratak, pridruživanje bendu da pomogne svom bolesnom prijatelju Saši Antiću, koji je pisao legendarne tekstove grupe, nadilazeći tipičan rap niz rime i ponavljanja, iste stare uzdahe i jauke.

Pijem ritualnu kafu u jednom od retkih kafića rezervisanih za splitske urbane domaće, čitajući intervju sa Nikolom u nedeljnom izdanju legendarnih Slobodnih Dalmacija, gde priča o tome kako je prešao iz repa u dalmatinski bend Libar, ali je odmah odgovorio na poziv starog prijatelja i vratio se da održi prvi koncert posle mnogo godina, kao da ide da igra fudbal sa starim prijateljima sa ulice. Emocije su u Splitu dozvoljene, bez one neprijatnosti koju nose u drugim gradovima. Ali nikad se ne zna: granica između ljubavi i zle volje, koja brzo prerasta u agresiju, ovde je skoro nevidljiva. Nikola o tome takođe govori, prisećajući se tuča iz ranih devedesetih, kada je sama pojava drugačijeg bila dovoljna provokacija za one iz splitskih kvartova.

Nekoliko stranica dalje nalazim intervju sa nekim ko bi želeo da se vrati, ali ne može. Bar tako tvrdi Stanko Poklepović, poznat kao Špaco, jedna od legendi splitskog fudbala, Hajduka. On bi želeo da govori samo o fudbalu. Sve zna o toj temi — stvarno sve. Zvuči poznato. Ovakvih tipova ima i ovde i u Sloveniji. Naravno, mi im ne dajemo da progovore. Čak ih i ismejavamo — zapravo, to nam ide najbolje. Oni to znaju, pa ćute ili svoje bogato iskustvo dele samo sa odabranim krugom, sakrivenim u nekoj dubokoj senci stadiona kojeg niko više ne želi.

Poklepović ne krije ništa, za razliku od nekih gospodara naše turističke meke koji su previše osetljivi na svoj ugled. On jednostavno kaže ono što zna. Bez ikakvog straha da će se osramotiti pred dvoličnim prosečnostima i drugim budalama na javnoj sceni. Na početku

analizira Mesija. Po Špaci, neverovatno je teško „obeležiti“ ga, jer on stalno trči sa loptom i pravi neverovatan broj koraka. Splitska trenerska legenda kaže da odbrambeni igrači jednostavno ne mogu da predvide kojim putem će Mesi krenuti. Misli da bi Mesi trebalo prilaziti s prednje strane, a ne sa leđa. Svoj kratak prikaz završava sledećom rečenicom: „Kad ovako pričam, svi me zovu filozofom!“

I nema sumnje, filozofija je u vazduhu. Sve dok ne zapuše južni vetar — jugo. To niko ne želi. Čak ni oni koji sve znaju se pred njim povlače, čute ili samo ponavljaju onaj sveznajući „e“ zvuk koji potvrđuje sve, a ne govori ništa.

Kako stvari stoje, sa sobom imam „Split za početnike“, neobičan vodič, azbuku grada, kako ga nazivaju autori, koji su inače novinari Slobodne Dalmacije. Listajući ovu vrlo korisnu knjigu, zbirku gradskih mitova i drugih splitskih događaja, nailazim na reč jugo. Jedan od autora kaže da nije potrebno gajiti posebnu emociju prema određenom tipu vetra, ali da na ovoj planeti nema nijedne normalne osobe koja ne mrzi jugo. Po njemu, samo mentalno poremećeni vole južni vetar.

Ne treba ni govoriti, čitalac treba sve ovo uzeti sa onim potrebnim odstojanjem koje je neophodno za preživljavanje na ovom mestu. Između ostalog, savet koji zaključuje odlomak o ovom zlom vetru ide ovako: „Ako ste u Splitu kad duva jugo i pride vam nasmejana osoba, odmah se udaljite. Šta god da radite, nemojte započinjati razgovor sa tom osobom. Zapravo, najbolje je da izbegavate i ozbiljne i ravnodušne ljude.“

I zaista, počinjem da se pitam dok mi osmeh polako curi na lice. Šta ako... Ne, ne može biti. Još nisam tamo, mada se nikad ne zna. Ovde te uhvate u svoj đir i onda si gotov. Ne pušta te. Đir je još jedna reč iz bogatog slenga ovog grada, koji poštuje svoje trajnosti, svoje svece i svog Hajduka, naravno, koji vlada iznad svega. Uхватiti nekoga u svoj đir znači praviti se da se neko ismejava i ne puštati ga na miru. Često bez ikakvog razloga. Mada, opet, ponekad možda imaš i dobar razlog.

Na trenutak pomislim da bi ovo bila dobra terapija za one koji su previše pametni i umišljeni, one kojima se nikad ništa ne dešava, zaštićene njihovim sopstvenim značajem. Naš „beljeni“ Ljubljana ima previše takvih tipova, i malo besmislenog đira sigurno im ne bi škodilo. Baš kao što ne bi škodilo ni onima koje trpimo dan za danom, iako nam zapravo nisu ni potrebni.

Машина, дали ја знаеш својата должност?

Флорална кошула

Ние постепено се навикнуваме на нашите заблуди. Ако не сме премногу амбициозни, можеме да имаме шанса да зачуваме доволна мера на оптимизам за да им се спротивставиме на тажните моменти што годините ги оставаат на дното на минливото време. Оваа вистина важи и за моите посети на морето, кои се претвораат во златни моменти, обоени со одреден вид меланхолија и благодарност. Тие што го доживуваат морето како награда, подарок, а не само како фактичка појава, ќе разберат за што зборувам. Некои од нас стануваат свесни за големата сина боја дури кога ќе потонат на дното, и во тоа нема срам.

„Таков ќе бидам додека сум жив,“ тој секогаш и секаде тоа го кажуваше, додека летната љубов не го сруши. Сезоната е тука, таа е тука, се вика Либи, доаѓа од Лондон.“ Раперите од Сплит, TBF — The Beat Fleet — ми викнуваат преку слушалките. Тие се големи шегачи, нашле совршена мешавина од егзистенцијална горчина и медот на човечката илузија. Овде сум само неколку дена на оваа резиденција за писатели, но веќе се заљубив во Сплит и неговите мазно излупани кале – типичните тесни улици на нашите медитерански градови – кои ги славам со верна придружба на моите чекори.

Големиот хрватски поет, Тин Ујевиќ, му требаа четири децении за да ја проникне болната и длабока поезија на овој град, место кое инаку го сметаше за тешко и исцрпувачко. Изгледа дека и моите четириесет години се скоро тука. Се вратив на местото на злосторството, како што опиша Никола Челан, основачот на TBF, своето враќање, повторно се приклучувајќи на бендот за да му помогне на својот болен пријател, Саша Антиќ, кој ги напиша легендарните текстови на групата што ги надминуваат типичните рап рими и повторувања, истите стари воздивнувања и крикови.

Ја пијам мојата ритуална кафа во еден од ретките барови резервирани за урбаните жители на Сплит, читам интервју со Никола во неделното издание на легендарниот весник Слободна Далмација, каде зборува како преминал од рап кон далматинската бенд Либар, но веднаш одговорил на повикот на својот стар пријател и се вратил да одржи свој прв концерт по многу години, како да оди да игра фудбал со некои стари пријатели од улица. Емоциите се дозволени во Сплит, без срамот што ги следи во другите градови. Но никогаш не знаеш: границата помеѓу љубовта и злобата што брзо прераснува во агресија е речиси невидлива овде. Никола исто така зборува за тоа, се потсетувајќи на тепачките од раните деведесети кога само појавата на различност беше доволна провокација за луѓето од сплитските четврти.

Неколку страници понатаму, наоѓам интервју со некој друг што сака да се врати, но не може. Барем така тврди Станко Поклеповиќ, познат како Шпачо, една од легендите на фудбалскиот тим на Сплит, Хајдук. Тој сака да зборува само за фудбал. Знае сè за тоа – навистина сè. Звучи познато. Овој тип е чест и овде и во Словенија. Ние, се разбира, не им дозволуваме многу да зборуваат. Некои од нив дури ги исмејуваче – всушност тоа најдобро го правиме. И тие тоа го знаат, молчат или го споделуваат своето богато искуство само со избран круг, скриен во некоја длабока сенка на стадион што никој веќе не го сака.

Поклеповиќ ништо не крие, за разлика од некои господари на нашата туристичка мета кои премногу се загрижени за својот углед. Тој едноставно кажува што знае, без страв да се осрами пред лицето на дволични просечњаци и други „лудаци“ во јавната сфера. На почетокот, Поклеповиќ го анализира Меси. Според Шпачо, неверојатно е тешко да се маркира Меси, бидејќи тој постојано трча со топка и прави извонреден број чекори. Легендата на тренерите од Сплит вели дека дефанзивците едноставно не можат да претпостават кој пат ќе го избере Меси. Тој мисли дека Меси треба да се покрива од напред, а не од заднината. Го завршува својот краток преглед со следната изјава: „Кога така зборувам, сите ме нарекуваат филозоф!“

И нема сомнение, филозофијата е во воздухот. Сè додека не задува јужниот ветер – југо. Никој не го сака тоа. Дури и оние што се мислат дека знаат сè се плашат од него, молчат или само го повторуваат тој се-знајачки „е“ звук што сè потврдува, а не кажува ништо.

Случајно, го имам со себе „Сплит за почетници“, чуден туристички водич, азбуката на градот, како што ја нарекуваат авторите кои инаку се новинари во Слободна Далмација. Прелистувајќи ја оваа многу корисна книга, колекција од митови и други случувања во Сплит, налетувам на зборот југо. Еден од авторите ни вели дека е сосема непотребно да се развива некаква посебна емоција кон одреден вид ветер, а сепак нема ниту еден здрав човек на оваа земја кој не го мрази југо. Според него, само ментално растроените го сакаат јужниот ветер.

Нема потреба да се каже, читателот треба да сè тоа да го земе со потребната дистанца што е неопходна за преживување овде. Меѓу другото, советот кој го завршува делот за овој злобен ветер гласи нешто вака: „Ако си во Сплит кога дува југо и те приближи насмеано лице, веднаш тргни назад. Што и да правиш, не започнувај разговор со таа личност. Воопшто, најдобро е да избегнуваш и сериозни и рамнодушни луѓе.“

И навистина, почнувам да се прашувам додека чувствувам како ми се шири насмевка на лицето. Што ако... Не, не може да биде. Сè уште не сум таму, но никогаш не се знае. Овде, тие те фаќаат во својот „ђир“ и тогаш си готов. Не те пушта. „Ђир“ е уште една од зборовите во богатството на сленгот што го има овој град, кој ги почитува своите постојани вредности, своите свети и, се разбира, својот Хајдук, кој владее над сè. Да фатиш некого во својот „ђир“ значи да се излажеш на некого и да не го пушташ така. Често без никаква причина. Но, од друга страна, понекогаш може и да имаш добар повод.

За момент мислам дека ова би било добра терапија за оние кои се премногу паметни и арогантни, за оние на кои никогаш не им се случува ништо, заштитени од својата важност. Нашиот белосан Лублинја има премногу такви луѓе, и малку бесмислен „ђир“ сигурно нема да им наштети. Токму како што нема да наштети и на оние што ги трпиме ден по ден, иако всушност не треба.

Translations: SWA